

SUHF:s ställningstaganden inom lärarutbildningsområdet

Lärarutbildningen är Sveriges största yrkesutbildning inom högskolan, och avgörande för landets utveckling och förmåga att ta sig an viktiga samhällsutmaningar. Hög kvalitet i lärarutbildningarna och goda förutsättningar för utbildningsvetenskaplig forskning är centrala byggstenar för en väl fungerande skola.

SUHF har identifierat tre fokusområden av särskild vikt för att bedriva utbildning av hög vetenskaplig kvalitet inom ramen för såväl lärosätenas som skolans verksamhet.¹

De ställningstaganden som görs i denna text har utarbetats av SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning som bevakar och arbetar med frågor inom lärarutbildningsområdet som är relevanta för SUHF:s medlemmar. Dokumentet presenterades för förbunds församlingen den 16 mars 2023 och fastställdes av styrelsen den 19 april 2023.

Fokusområde ett: Tydliggör skolhuvudmännens ansvar för samverkan kring lärarutbildning och forskning

För att svara mot skolväsendets och lärarutbildningarnas behov av kunskap och välutbildad personal krävs nära samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän gällande grundläggande lärarutbildning, kompetensutveckling och forskning. Denna samverkan är idag en naturlig del i många skolhuvudmäns och lärosätens verksamhet, men behöver fördjupas och utvecklas. Förutsättningarna för samverkan försvåras dock av en regleringsmässig asymmetri i fördelningen av ansvar som innebär att lärosätena är ålagda att samverka med skolhuvudmän, medan motsvarande krav att samverka med lärosäten inte ställs på skolhuvudmän. Denna asymmetri leder till en osäkerhet och otydlighet gällande huvudmännens ansvarstagande för den gemensamma samverkan.

SUHF anser därför att skollagen och relevanta förordningar ska kompletteras med regleringar som tydliggör skolhuvudmännens ansvar att

- medverka i lärarutbildningarna, till exempel genom att tillhandahålla VFU-platser av hög kvalitet,
- tillse att det finns möjlighet att bedriva forskning inom skolans verksamhet.

¹ Termen lärare inbegriper i denna text såväl lärare som förskollärare, och termen lärarutbildning avser både lärar- och förskolläraryt utbildning.

Fokusområde två: Stärk kompetensförsörjningen till skolväsendet och lärarutbildningarna

2 A) Forskning och forskarutbildning

Lärosäten och skolhuvudmän har ansvar för utbildning på vetenskaplig grund. Det kräver goda förutsättningar för utbildningsvetenskaplig forskning, för lärares och rektorers medverkan i forskarutbildning och forskning, och fler forskarutbildade lärare i lärarutbildningarna. Dessa förutsättningar saknas till stora delar idag.

SUHF anser därför att det behövs

- satsningar på utbildningsvetenskaplig forskning,
- långsiktiga satsningar på nationella forskarskolor för lärare verksamma i lärarutbildningarna anställda på ett lärosäte eller i en skola,
- strukturer och miljöer för forskning i samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän.

2 B) Kompetens- och karriärutveckling

Kompetensförsörjning till skolväsendet handlar förutom de grundläggande lärarutbildningarna om att yrkesverksamma lärare och rektorer ges goda möjligheter till kompetensutveckling, som i sin tur kan ligga till grund för karriärutveckling. Kompetensutvecklingen ska svara mot professionens hela kunskapsområde. Här har det kommande professionsprogrammet en central funktion. Programmet bör för att understödja samarbete och kunskapsutveckling utformas med hänsyn till befintliga strukturer i akademien. Få av landets lärare och rektorer medverkar i eller bedriver idag egen forskning. Det finns således en stor potential att öka den forskningsbaserade kunskapen om lärande i en svensk skolkontext. Förutsättningarna för detta är idag otillräckliga.

SUHF anser därför att

- utformningen och utvecklingen av professionsprogrammet bör ske i samklang med lärosätenas utbildningsutbud,
- professionsprogrammet ska bygga på den akademiska karriärstrukturen, och skolväsendets meriteringssystem
- stat och skolhuvudmän behöver skapa bättre förutsättningar för lärare och rektorer som vill utbilda sig mot en forskarexamen,
- stat och skolhuvudmän behöver skapa bättre förutsättningar för forskarutbildade lärare och rektorer att bedriva forskning i sin tjänst i samverkan med lärosäten.

2 C) Anställningsformer för samverkan

För att möjliggöra en ökad samverkan inom forskning och lärarutbildning behöver forskarutbildade kunna förena anställningar i skolväsendet och lärosätena. Den samverkan inom forskning och lärarutbildning som äger rum idag försvåras av avsaknaden av ett nationellt ramverk gällande anställningsformer för samverkan.

SUHF anser därför att

- nationella riktlinjer för tillämpning av förenade anställningar för forskarutbildade lärare och rektorer inom utbildningsområdet bör utformas,
- riktlinjerna ska avse forskarutbildade lärare och rektorer som har sin huvudanställning vid lärosäte eller hos skolhuvudman,

- adjungeringar och förenade anställningar ska vara meriterande i karriärutveckling oavsett huvudman.

Fokusområde tre: Stärk lärosätenas mandat att utveckla och driva lärarutbildning

Kvaliteten i lärarutbildningarna gagnas av en långsiktig strategi, stabila förutsättningar och en tillit till lärosätenas förmåga att själva ta ansvar för lärarutbildningarnas utformning.

3 A) Lärarutbildningsutbudet

Bristen på behöriga lärare har föranlett utbyggnad av såväl de reguljära lärarutbildningarna som olika former av kompletterande utbildningar. Det är viktigt att dessa utbildningars innehåll och kunskapskrav ligger i linje med de reguljära lärarutbildningarnas. På lång sikt gagnas kvaliteten i såväl skola som lärarutbildning av långsiktighet, högt ställda krav och ett starkt mandat för lärosätena att utforma lärarutbildningarna. Detta utmanas idag av att det finns en flora av alternativa vägar till lärarexamen, med varierande krav och innehåll, vilket innebär att konkurrensen om resurser och potentiella studenter blir allt större.

SUHF anser därför att

- antalet alternativa utbildningar till läraryrket ska minska,
- det eventuella behovet av alternativa utbildningar ska genomlysas i en utredning som involverar lärosätena,
- alternativa vägar till lärarexamen ska utformas på ett sätt som garanterar hög kvalitet.

3 B) Examensordningen för lärarutbildningarna

Lärarutbildningarna har betydligt mer omfattande och detaljerade examensmål än jämförbara yrkesutbildningar inom högskolan.² De nuvarande examensmålen begränsar lärosätenas utrymme att utforma och bedriva lärarutbildning utifrån respektive lärosätens styrkor, förutsättningar och pedagogiska avvägningar. Dessutom har examensmålen återkommande byggts på och kompletterats vilket skapat stoffträngsel i utbildningarna.

SUHF anser därför att

- examensordningen för lärarutbildningarna ska ses över med målet att minska examensmålen omfattning,
- en sådan översyn också ska innefatta en översyn av vilka utbildningsmoment som ska inrymmas i de grundläggande lärarutbildningarna och vad som kan föras över till det kommande Professionsprogrammet,
- översynen ska initieras och genomföras av Lärarutbildningskonventet i nära dialog med SUHF, och bidra till att
- examensmålen ska vara stabila över tid.

² SUHF:s arbetsgrupp för examensordningsfrågor har gjort en sammanställning av antalet examensmål för vissa yrkesexamen. Förskollärarexamen (27 mål), Grundlärarexamen fritidshem (28 mål), Grundlärarexamen F-3 (27 mål), Grundlärarexamen 4-6 (28 mål), Ämneslärarexamen (25 mål), Yrkeslärarexamen (23 mål). Detta kan jämföras med Läkarexamen (18 mål), Socionomexamen (15 mål) och Psykologexamen (17 mål). [SUHF:s arbetsgrupp för examensordningsfrågor](#)